

Pogorelov Y., Vahlakova V.

ACCOUNTING COSTS FOR ENTERPRISE ACTIVITY GREENING

Topicality of research is grounded by objective character and demand of processes of greening of domestic enterprises activity and need of accounting such processes to form objective and adequate information about measure of enterprise activity greening. Aim of the article is to make suggestions about summarizing in accounting information about costs for enterprise activity greening using existing accounting records and some instruments of costs accounting. To get research results legislative method, monograph analysis, scenario analysis, visualization have been used. Necessity of fastest solving issues of providing domestic enterprises activity greening has been grounded. Notions of greening, production greening, consumption greening have been considered. Notion of costs for enterprise activity greening has been detailed. Analysis of existing approaches to account information about enterprise activity greening has been made. Difference between costs for enterprise activity greening and ecological costs has been shown. Directions of usage of information about costs for enterprise activity greening for different contact groups have been suggested. Economical value of information about costs for enterprise activity greening has been proved. Analysis of ability to use existing account records to summarize information about costs for enterprise activity greening has been made. Contradictions in usage existing methodology of accounting while accounting costs for enterprise activity greening have been considered. Ideas concerning summarizing information about enterprise activity greening in accounting have been considered made. Forms of managerial reporting about costs for enterprise activity greening are suggested. Results of research are suggestions about accounting costs for enterprise activity greening. Scientific novelty and practical value of research contain making variants of harmonizing accounting costs for enterprise activity greening with common according to SSA accounting, made suggestions about summarizing information about costs for enterprise activity greening in accounting and internal managerial reports of the enterprise.

Keywords: accounting, greening, costs for activity greening, ecological costs, Life cycle costing, managerial reporting.

Одержано 13.02.2016 р.

УДК 330.8:336.22

Голубка Степан Михайлович,

д.е.н., доц., професор кафедри фінансів і кредиту,
Університет банківської справи (м. Київ),

Чинчик Анатолій Анатолійович,

здобувач,

Харківський державний автомобільно-дорожній університет

**ПОГЛЯДИ ВОЛОДИМИРА НАВРОЦЬКОГО НА СИСТЕМУ
ОПОДАТКУВАННЯ**

Охарактеризовано середовище формування світоглядних, у тому числі економічних поглядів Володимира Навроцького. Метою даної публікації є дослідження поглядів Володимира Навроцького на значимість податків у процесах економічного розвитку з їх адаптацією до сучасних умов трансформації фінансово-бюджетної системи в Україні. Окреслено коло інтересів вченого в розрізі різних аспектів економічного і соціального-трудоного життя. Показано, що економічні погляди вченого сформувались на прихильності до трудової теорії вартості та фізіократизму, піднімаючи значимість виробничого фактора розвитку. Водночас вчений захоплювався ідеями соціалізму, дійшовши однак до висновку, що на полі дійсного життя, соціалізм є нездійсненною мрією. Виявлено специфічні обґрунтування Володимиром Навроцьким системи податків та її впливу на рівень життя населення. Зокрема, охарактеризовано ставки домового податку – до реформи (чиншового і класового; чиншове житло – те, за яке власник мусить щорічно платити уряду). Велику увагу приділено деталізації системи оподаткування домів того часу, яка в дослідженні охоплює різнопросторовий аспект (Відень, Львів, Броди і т.д.), різні типи поселень (села, міста, у тому числі великі), принципи роботи комісії з оцінювання домів, зокрема з визначенням «проценту на амортизацію і репарацію». Крім домового податку висвітлено погляди вченого на питання земельного оподаткування. Виявлено, що непомірне оподаткування селян лише призвело до їх заборгованості, в першу чергу перед лихварями, внаслідок чого фактично чверть землі селян стала належати саме їм. Наводиться конкретний розрахунок оподаткування «панського» і «хлопського» ґрунту з припущенням вченого, що перший оцінено в катастр за значно нижчою вартістю, у результаті чого на «хлопа» накладається ще вищий податковий тягар. Подальші дослідження будуть спрямовані на обґрунтування актуальності поглядів

Володимира Навроцького у сучасних умовах економічного розвитку України та постійного вдосконалення її податкового законодавства.

Ключові слова: система оподаткування, податкове законодавство, домовий податок, ґрунтовий податок, чини.

ВСТУП

Постановка проблеми. Серед видатних українців особливе місце належить В. Навроцькому. Володимир Навроцький належить до числа тих українських вчених, які залишилися вірними українській ідеї. С. Злупко відносить його до «тверезих розумом» патріотичних українських економістів, а І. Франко, у реакції на смерть вченого, назвав його «чистим вогнем, що спалював темряву колоніальної ночі» [9, с. 178; 4]. Навчання у львівському науковому середовищі сформувало не лише бачення базових економічних закономірностей, але і загальні світоглядні погляди вченого, які не можна не помітити в його працях. Їх проблематика доволі широка – від явища «пропінації» до «органічної праці на користь народу». Однозначно це була непересічна особистість, яка ввійшла в історію української економічної думки та заслуговує більшої уваги з розумінням цілісності та спадковості формування інтелектуальної еліти України. Активна громадська позиція, світоглядна небайдужість до різної гостроти соціальних проблем, активні прояви якої призвели до засудження польським режимом за національну діяльність, формують цілісне уявлення про Володимира Навроцького як однієї з видатних постатей української науки, яка має слугувати прикладом для сучасного покоління, об'єднавчим «чинником» інтелектуалізації українського соціуму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями наукового доробку Володимира Навроцького займалися такі видатні вчені-історики, як М. Бармак, І. Витанович, Я. Горак, І. Гурак, Г. Кушнерик, етнографи та філологи М. Глушко, М. Грицик, С. Нахлік та інші. Водночас економічні аспекти аналізу напрацювань вченого, у тому числі щодо питань суб'єктивного оподаткування, знаходимо у працях таких науковців, як А. Григоров, С. Злупко, Л. Литвин, В. Ковальчук, Л. Корнійчук, В. Понеділко, І. Шафранська.

Мета статті (постановка завдання). Метою даної публікації є дослідження поглядів Володимира Навроцького на значимість податків у процесах економічного розвитку з їх адаптацією до сучасних умов трансформації фінансово-бюджетної системи в Україні. Завданнями для досягнення мети будуть наступні:

- охарактеризувати середовище формування світоглядних, у тому числі економічних поглядів Володимира Навроцького;
- окреслити коло інтересів вченого в розрізі різних аспектів економічного і соціального-трудоного життя;
- виявити специфічні обґрунтування Володимиром Навроцьким системи податків та її впливу на рівень життя населення (соціальний вимір оподаткування);
- довести актуальність поглядів Володимира

Навроцького до сучасних умов економічного розвитку України та постійного вдосконалення її податкового законодавства.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Перш ніж дослідити погляди Володимира Навроцького на систему розвитку податків, слід цілісно розуміти середовище його діяльності, період формування світоглядних засад і знань у сфері економіки. Відомий українець прожив лише 35 років. Перша його весна була «весною народів»; у 1848 році здійснено ліквідацію панщини в Галичині (Закон про скасування феодальних повинностей селян Галичини Імператора Фердинанда), яка, однак, не змінила колоніального статусу території у складі Австро-Угорщини та якою австрійський уряд лише намагався відвернути українських селян від революційних виступів, спричинивши їх економічну безпорадність перед новою економічною ситуацією [2, с. 336; 3, с. 232].

Також період діяльності Володимира Навроцького характеризувався активними процесами переходу «від дерева до заліза»: у Галичині протягом 1866-1880 років кількість сільськогосподарських машин зросла на 50% [3, с. 237]. Це був період наявності поки невичерпної сировинної бази західноукраїнських земель із заснуванням керамічних, ливарних, залізобудовних (рудні), папірних заводів, гут. Розвивалась солевидобувна, деревообробна промисловість, а також розпочався нафтопереробний бум на західних теренах, який у підсумку призвів до практично повного виснаження відповідних ресурсів.

На фоні початку індустріального розвитку провідною сферою господарювання залишалось сільське господарство. Екстенсивна форма його розвитку на галицьких землях, у той час як європейські країни пропагували капіталістичні форми сільськогосподарського господарювання, привела дану сферу до дуже складного стану, через що поміщицтво ще більше експлуатувало селян, намагаючись хоч якимось чином витримувати конкуренцію на ринку.

Таким чином, період діяльності вченого був повний протиріч – з одного боку революційних перемін, з іншого боку – деформованого викорінення застарілих форм господарювання.

Знаннєвий багаж Володимира Навроцького диференціювався між правом, етнографією, знаннями німецької, французької, італійської та інших мов, економікою, дуже добрим володінням статистичних методів наукового пізнання. Постать Володимир Навроцького засвідчує інтелектуальність молодого покоління галичан періоду ХІХ століття, його готовність протистояти колоніальному режиму та пропагувати ідею благополуччя і розвитку українського суспільства. Економічні праці Володимира Навроцького залишаються донині доволі прогресивними та в теоретичному відношенні

відповідають традиції європейської економічної думки середини XIX століття, хоча насичені українським матеріалом і критичним осмисленням зарубіжних концепцій [9, с. 178].

Економічні погляди вченого сформувались на прихильності до трудової теорії вартості та фізіократизму, піднімаючи значимість виробничого фактора розвитку. Водночас вчений захоплювався ідеями соціалізму, дійшовши однак до висновку, що поза університетською кафедрою, на полі дійсного життя, соціалізм є нездійсненною мрією [10, с. 215].

У своїх дослідженнях Володимир Навроцький охоплював широке коло проблем, розкриваючи особливості:

- соціально-демографічної, етнографічної структури Галичини (зі співвідношенням українського населення до польського в загальній чисельності, економічній активності у різних сферах зайнятості);

- трудової міграції галичан у причинно-наслідковому та просторовому аспектах;

- негативних наслідків розвитку капіталістичного товарно-грошового виробництва, в тому числі деструктивного впливу торгівлі на моральну основу відносин у суспільстві;

- господарювання і споживання у сфері виробництва алкогольних напоїв (так звана пропінація);

- переходу селянських господарств від натуральної до ринкової форми торгово-виробничих відносин, необхідність чого зумовлено значною відмінністю рівня оплати праці в промисловості і землеробстві («економічна неволя селян») та відходом від форм господарювання періоду середньовіччя;

- класової стратифікації та зубожіння українців у Галичині, особливо селян, детерміновані в першу чергу економічними причинами, низькою ціною праці;

- етнодемографічних, соціокультурних особливостей побуту українців;

- світоглядних засад націоєднання українців.

У більшості публікацій економічного характеру Володимир Навроцький торкався проблем оподаткування. В окремих працях – побіжно, однак деякі з них були повністю присвячені даній проблематиці. Погляди вченого щодо категорії податків зазнали сильного впливу внаслідок його трудової діяльності на посаді державного фінансового інспектора у місті Жешув. Надалі, зі спостереженням економічної системи того часу, критика податкового законодавства Австро-Угорщини у працях Володимира Навроцького набула чітких ознак з доведенням її грабіжницького характеру (це при тому, що податковий тиск на українських землях, підвладних Австро-Угорщині, був слабшим, ніж на територіях, що входили до складу Російської імперії, тому важко навіть уявити, якою б могла бути реакція вченого, якби він перебував в економічних умовах іншої колонізованої частини України [8]).

Однією з перших профільних публікацій вченого була «Репортаж про податок на слово» 1875 року, в якій він розкритикував антинауковість і шкідливість запропонованої австрійським урядом податкової реформи 1847 року, що мала стати великим тягарем для населення сіл і містечок та була корисною

жителям великих міст, зокрема віденським підприємцям і торгівцям [2, с. 339]. Володимир Навроцький стверджує про неправдивість владних обґрунтувань щодо зменшення податку для населення. Він розгорнуто охарактеризував ставки домового податку – до реформи (чиншового і класового; чиншове житло – те, за яке власник мусить щорічно платити уряду «фасию», тобто «доносити, скільки дім його приносить чиншу на рік»; класовий податок платили за доми, які не винаймались, але в залежності від кількості кімнат (світлиць), наявності партеру чи поверхів належали до певного класу) і після. Вчений велику увагу приділяв класам домів селян, визначаючи для них «сирий чинш». Вражає глибинність деталізації системи оподаткування домів того часу, яка в дослідженні охоплює різнопросторовий аспект (Відень, Львів, Броди і т.д.), різні типи поселень (села, міста, в тому числі великі) та, що дуже головне, принципи роботи комісії з оцінювання домів, зокрема з визначенням «проценту на амортизацію і репарацію». Володимир Навроцький робить сміливі висновки з аналізу податкової реформи, які суперечать офіційним заявам владних структур, що: «наклад процентний не буде для всіх домів однакий»; розмір податку для селянського дому насправді буде вищим за дотеперішній податок; основна кількість селянських домів, хоч влада стверджує протилежне, не підпаде під «изьятія», тобто буде платити податок на встановленому рівні; податок «панських домів» не буде вищим, аніж до реформи; мешканці Відня не будуть платити більше податку, як до реформи. Усі ці висновки підкріплені конкретними цифрами і розрахунками. Як приклад, вчений подає розрахунок «чиншу» дому Відня і малого містечка: такий самий дім (300 зр. чиншу) у Відні платив дотепер 67 зр. 98 кр., і платити буде після нової устави (25%) тільки 63 зр. 75 кр., тобто на 4 зр. 23 кр. менше як платив дотепер; коли ж той дім стоїть в такому найменшому містечку, або в такому малому селі, в котрім більша половина домів винаймається, а як процент на амортизацію і репарацію буде йому можна відкинути максимум дозволене уставою, тобто 30%, то чистий чинш винесе 210 зр., від того новий податок 25% дає 52 зр. 50 кр., а платив дотепер тільки 42 зр., отже, платити буде після нової устави на 10 зр. 50 кр. більше, як платив до-тепер [7].

Доведення недоліків існуючої системи оподаткування отримали свій розвиток у праці «Класові інтереси і інтереси народу» 1877 року. Завдяки володінню іноземними мовами і спроможності аналізу досвіду інших держав, у даній праці вчений довів суб'єктивність сплати податків представниками великого бізнесу [1].

Окрім домового податку вчений багато уваги приділяв питанню земельного оподаткування. У своїх працях «Подвійна крейдка (студія над податком ґрунтовим)», «Герої «подвійної крейдки» 1881 року він розвиває проблему суб'єктивного впливу великого бізнесу на систему оподаткування – у даному випадку власників значної кількості майна і землі [5; 6]. Зі спостережень Володимира Навроцького, непомірне оподаткування селян лише призвело до їх заборгованості, в першу чергу перед лихварями,

внаслідок чого фактично чверть землі селян стала належати саме їм.

У праці «Подвійна крейдка» вчений болісно констатує про псевдопатріотизм українських і селянських послів у польському сеймі, за посередництвом яких прийнято «уставу про регуляції ґрунтового податку з 1869 року». Численні комісії з оцінювання ґрунтів практично повністю були сформовані за рахунок включення представників шляхти, рекомендованої урядом. Вчений зазначає, що Галичина, економічно зруйнована після польського панування, у складі австрійської монархії потребувала «на початках австрійського панування пощади». Основною метою регуляції ґрунтового податку він вбачав «вирівнювання нерівних тягарів і нетворення нових нерівностей». Водночас нові податкові регуляції мали низку недоліків, зокрема передбачали «лісові маніпуляції», а саме дуже низьке оцінювання лісів, «уділяючи (таким чином) ласку теперішнім їх власникам; тільки виняткові, хіба дець у найнепрístupніших гірських дебрах розташовані ліси не мають для свого власника змінної вартості, тобто такої вартості, котра в кожній хвилині, без нищення лісу і без жодного, з сторони власника накладу через просте випущення в державу дасться замінити на чистий грошовий дохід». Маючи дані щодо площі (морги) лісових площ і нелісових ґрунтів, вчений розраховує «дохід катастральний» для Львівського, Тернопільського, Краківського районів та всієї Галичини, а також міру «укривдження селян при новозаведеному катастрі». Володимир Навроцький гостро критикує підхід влади із застосуванням, за його словами, «методу відзвичаювання», коли земельний податок мав підніматись поступово по 10%. Вчений дуже болісно констатує, що на Галичину кладеться необґрунтований податковий тягар у порівнянні з іншими айстро-угорськими землями [6].

Праця «Герої «подвійної крейдки» розвиває напрацювання і роздуми Володимира Навроцького щодо «скривдження галицьких селян через катастральні махінації». Вчений вказує на неправдиві твердження фахівців-представників польської шляхти, польських видань (найперше газет) щодо системи оподаткування земель на теренах Галичини. Знову піднімається питання необ'єктивного висвітлення інформації щодо наявності лісових площ та розмірів їх оподаткування. Наводиться конкретний розрахунок оподаткування «панського» і «хлопського» ґрунту з припущенням, що перший оцінено в катастр за значно нижчою вартістю, у результаті чого «хлоп заплатить від 500 зр. податку 100 зр., а пан, по тій самій формулі, 20 зр.». Вчений на прикладах розрахунків доводить, що визначена сума підвищення податку для краю Галичини, у випадку «ошацування» пана за пільгами, як це майже завжди трапляється, накладає на «хлопа» ще вищий податковий тягар [5]. Таким чином, суб'єктивна система оподаткування на фоні зростання очікуваних податкових платежів з галицьких територій, не дозволяла селянам та незаможним міщанам покращувати рівень свого добробуту, а лише поглиблювала розриви в суспільстві за соціально-економічним становищем.

У праці «Герої «подвійної крейдки» Володимир Навроцький знову згадує про необґрунтованість домового податку. Він пише, що «уряд, вносячи проект реформи домового податку, не мав на меті підвищення того податку, а лише його «рівніший» розклад, а головне через подання пільги більшим містам, як Відневі, Львову, Празі і т.д., і одночасно зрівняння з іншими провінціями країн; то ж здавалося, що Галичина повинна би від всякого підвищення з того титулу бути безпечна; звідки ж береться нараз підвишка на 7,2% проти нинішнього; і хто ту підвишку заплатить». Вчений критикує нову диференціацію податкових ставок на різні класи домів: «всі доми з 1, 2, 3 світлицями платили дотепер однаковий податок по 1 зр. 63 кр., прославлена тарифа п. Дідушицького назначає новий податок – для хат з 1 світлицею 1 зр. 50 кр. (на 13 кр. менше), з 2 – 1 зр. 70 кр. (на 7 кр. більше), з 3 – 2 зр. 10 кр. (на 47 кр. більше) [5]. Таким чином, вчений спростовував заяви влади щодо зменшення домового податку.

Слід розуміти, що рівень освіченості тогочасного суспільства, тим паче фінансової грамотності, був дуже низьким. Відтак напрацювання Володимира Навроцького були дуже потрібними в плані роз'яснень та розуміння істинної ситуації щодо податкових реформ та інших управлінських заходів. Його праці не лише формували комплексне розуміння владних реформ та відношення до галицьких земель. Вони визначали рівень соціального осуду, спроможності тогочасного суспільства, особливо селян, хоч якось протистояти існуючому режиму, поступово об'єднуючи зусилля в нові форми захисту своїх прав та інтересів. Завдяки науковій спадщині Володимира Навроцького нині ми маємо змогу з погляду галичанина-патріота дати більш об'єктивну оцінку тогочасній фінансово-економічній політиці Австро-Угорщини з відношенням до різних колонізованих територій.

Критичні праці Володимира Навроцького щодо тогочасної системи оподаткування, точніше її реформування, можна по-різному оцінювати. На наше переконання, цінність даних досліджень проявляється:

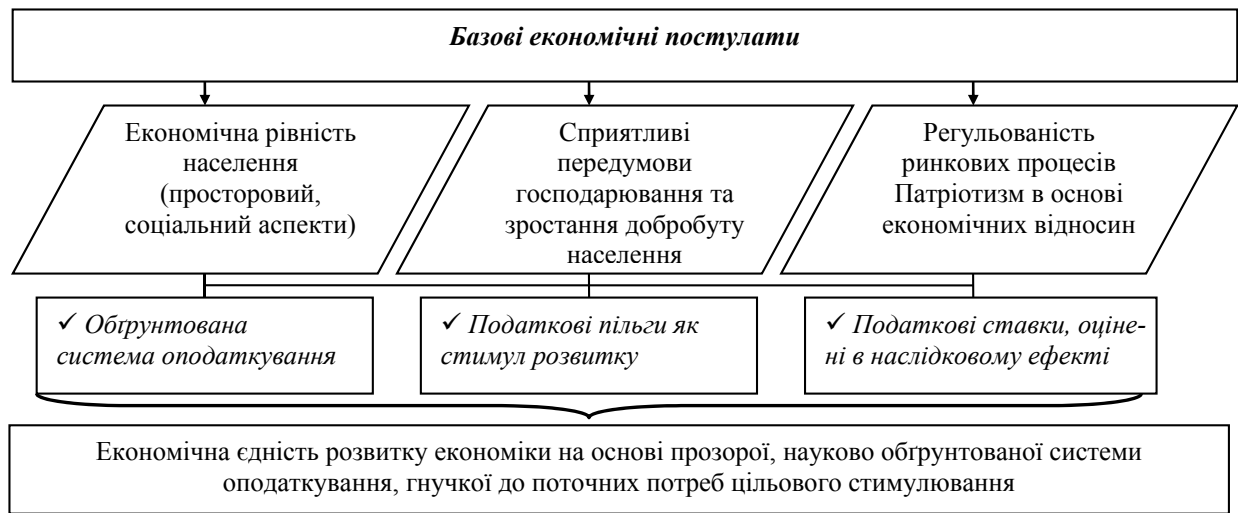
- по-перше, у сміливості автора довести неправдивість заяв владних посадовців, інформації авторитетних засобів масової інформації того часу щодо обґрунтованості нової податкової політики;

- по-друге, у відстоюванні інтересів Галичини, особливо її селянства, на фоні загальноімперських інтересів;

- по-третє, у формуванні фінансової грамотності населення, можливостей впливу на свої податкові зобов'язання;

- по-четверте, у формуванні наукового середовища інтелектуалів-представників західноукраїнської економічної думки, згуртованих національною ідеєю, почуттям патріотизму та прагненням створення економічних умов соціальної рівності і справедливості.

Вчення Володимира Навроцького в царині системи оподаткування залишаються актуальними донині. Їх сучасна актуалізація узагальнено відображена на рис. 1.

Рис. 1. Актуалізація економічних поглядів Володимира Навроцького через призму системи оподаткування*

* Складено автором

Слід пам'ятати, що основою всіх праць Володимира Навроцького було непомірне бажання справедливості. Він відстоював принцип, що різні території, соціальні когорти повинні мати обґрунтовані зобов'язання перед державою. У цьому повинна полягати основна місія фінансово-економічної політики держави. Важливим її результатом має бути не просто забезпечення належних податкових надходжень до бюджетів різного рівня. Має ставитись значно вища мета – забезпечення економічної єдності, яка передбачає розвиток економічної системи на основі прозорості, науково обґрунтованої системи оподаткування, гнучкої до поточних потреб цільового стимулювання.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Сучасна економічна наука, зокрема в сфері дослідження податків, повинна розвивати ту методологічну основу, яка була закладена вченими-економістами різних періодів до здобуття Україною

своєї незалежності. Це важливо з погляду розуміння інтелектуальності української нації, наявності представників науки, здатних осмислювати економічні процеси, критикувати їх та пропонувати власне бачення розвитку. Науковий доробок Володимира Навроцького – це взірць прикладних обґрунтувань недоліків системи оподаткування тогочасного періоду. Доволі часто вітчизняні вчені вдаються до висновків щодо необхідності податкової реформи, зниження податкових ставок, застосування податкових пільг і т.д., однак не підкріплюють ці твердження конкретними розрахунками. Науково-методичний стиль Володимира Навроцького доводить, що вчений повинен не просто слугувати статистичними даними, але й уміти критично та об'єктивно оцінювати подану інформацію, допускаючи суб'єктивність її висвітлення.

Наукова спадщина Володимира Навроцького заслуговує набагато більшої уваги економістів-сучасників. Специфічна мова викладу його праць потребує нового трактування та осучаснення згідно модерних викликів розвитку світової фінансової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Витанович І. Володимир Навроцький (1847-1882). Перший український статистик-економіст в Галичині на тлі своєї доби / І. Витанович. – Львів, 1934. – 82 с.
2. Григорук А. А. Володимир Навроцький – перший дослідник економіки Галичини / А. А. Григорук, Л. М. Литвин // Історія народного господарства та економічної думки України. – 2014. – Вип. 47. – С. 335-347.
3. Злупко С. М. Економічна історія України: навчальний посібник / С. М. Злупко. – К.: Знання, 2006. – 367 с.
4. Злупко С. М. Економічні погляди В. Навроцького / С. М. Злупко // З історії економічної думки в Україні. – Київ, 1961. – С. 18-21.
5. Навроцький В. Герої «подвійної крейдки»; Діло, 1881, ч. 15-17 // Володимир Навроцький. Географічно-статистичні та статистико-економічні праці. – Львів, 2004. – 580 с. – С. 525-534.
6. Навроцький В. Подвійна крейдка (Студія над податком ґрунтовим); Діло, 1881, ч. 2, 4. 6-10, 12-14 // Володимир Навроцький. Географічно-статистичні та статистико-економічні праці. – Львів, 2004. – 580 с. – С. 479-524.
7. Навроцький В. Реформа домового податку і «Слово» (Критична і практична розвідка, присвячена українським послам в Раді державній); Правда, 1885, ч. 9, 10 // Володимир Навроцький. Географічно-статистичні та статистико-економічні праці. – Львів, 2004. – 580 с. – С. 237-287.

8. Тришак Л. С. Историчні аспекти генезису податкової системи України / Л. С. Тришак // Ефективна економіка. – 2015. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3794>.

9. Українська економічна думка: Хрестоматія / Упоряд., наук. ред. пер., авт. вступ. розд. і біогр. довід. С. М. Злупко. – К.: Знання, 1998. – 448 с.

10. Шафранська І. Б. Життєвий шлях та внесок в економічну думку Західної України В. М. Навроцького / І. Б. Шафранська // Вісник ЖДТУ. – 2009. – № 1 (47). – С. 214-216.

Голубка Степан Михайлович, Чинчик Анатолій Анатольевич

ВЗГЛЯДИ ВЛАДИМИРА НАВРОЦЬКОГО НА СИСТЕМУ НАЛОГООБЛОЖЕННЯ

Охарактеризовано середу формування мировоззренческих, в том числе экономических взглядов Владимира Навроцкого. Целью данной публикации является исследование взглядов Владимира Навроцкого на значимость налогов в процессах экономического развития, их адаптация к современным условиям трансформации финансово-бюджетной системы в Украине. Очерчен круг интересов ученого в разрезе различных аспектов экономического и социального-трудовой жизни. Показано, что экономические взгляды ученого сформировались на приверженности к трудовой теории стоимости и физиократизму, поднимая значимость производственного фактора развития. В то же время ученый увлекался идеями социализма, дойдя, однако к выводу, что на поле реальной жизни, социализм является несбыточной мечтой. Выявлены специфические обоснования Владимиром Навроцким системы налогов и ее влияния на уровень жизни населения. В частности, охарактеризованы ставки домового налога – до реформы (чиншевого и классового; чиншевое жилье – то, за которое владелец должен ежегодно платить правительства). Большое внимание уделено детализации системы налогообложения домов того времени, которая в исследовании охватывает поливекторный аспект (Вена, Львов, Броды и т.д.), различные типы поселений (села, города, в том числе крупные), принципы работы комиссии по оценке домов, в частности с понятием «процента на амортизацию и репарацию». Кроме домового налога освещены взгляды ученого на вопросы земельного налогообложения. Выявлено, что неумеренное налогообложения крестьян лишь привело к задолженности, в первую очередь перед ростовщиками, в результате чего, фактически четверть земли крестьян стала принадлежать именно им. Приводится конкретный расчет налогообложения «барского» и «холопского» грунтов, с предположением ученого, что первый оценен по значительно более низкой цене, в результате чего на «холопа» накладывается еще большее налоговое бремя. Дальнейшие исследования будут направлены на обоснование актуальности взглядов Владимира Навроцкого в современных условиях экономического развития Украины и постоянного совершенствования ее налогового законодательства.

Ключевые слова: система налогообложения, налоговое законодательство, домовый налог, грунтовой налог, оброк.

Holubka S., Chynchyk A.

VOLODYMYR NAVROTS'KY'S VIEW ON TAXATION SYSTEM

The environment of formation of world outlook, including economic views of Volodymyr Navrots'ky have been characterized. The aim of this publication is to study the views of Volodymyr Navrots'ky on importance of taxes in the processes of economic development of their adaptation to modern conditions of transformation of the fiscal system in Ukraine. The scope of scientist's interests in the context of the various aspects of economic, social and working life has been considered. It has been shown that the economic views of the scientist were formed on the adherence to the labor theory of value and phisiocratism, raising the importance of industrial development factor. At the same time, the scientist was keen on the ideas of socialism, but came to the conclusion that in the field of real-life socialism is impossible. Specific justification of tax system by Volodymyr Navrots'ky and its impact on the living standards of the population have been revealed. In particular, the rate of house-tax has been characterized - before the reform (chinsh and class; chinsh housing - something for which the owner must pay the government annually). Much attention is paid to details of houses taxation of the time and the study covers different aspects (Vienna, Lviv, Brody, etc.), various types of settlements (villages, towns, including cities), the working principles of the commission for the evaluation of houses, in particular the notion of "depreciation and repair interest." Besides housing tax, scientist's views on issue of land taxation have been covered. It has been found that excessive taxation of the peasants led to a debt in the first place before the money-lenders, and as a result virtually a quarter of peasant's land was owned by them. A concrete calculation of the "lordly" and "peasant" soil taxes were given with scientist's assumption, that first was estimated at a much lower price, and as a result even higher tax burden was imposed on peasants. Further research will be aimed at justifying the relevance of the views of Volodymyr Navrots'ky in modern conditions of economic development of Ukraine and the continuous improvement of its tax laws.

Keywords: tax system, tax laws, house tax, soil tax, chynsh.

Одержано 31.01.2016 р.